

Satellietbeeld van de Klaas Engelbrechtspolder (bron: Google).

25 jaar Weidevogelwacht Schipluiden e.o. en het nut van langjarige monitoring

Aad van Paassen

Nederland en weidevogels zijn innig met elkaar verweven. Zoals de oorspronkelijke bewoners moerassen en zandgronden ontgonnen en grote gebieden aan de zee ontworstelden, zo 'ontgonnen' de weidevogels het beschikbaar komende agrarische gebied en maakten dat tot hun leefgebied. Boeren vinden er een bestaan door voedsel te produceren voor zichzelf en anderen en creëren tegelijkertijd een aantrekkelijk landschap met hoge biodiversiteit, zoals hoge aantallen weidevogels. Weidevogels gaan – ondanks de inspanningen van duizenden boeren en vrijwilligers en veel geld – landelijk op dit moment nog steeds achteruit. Ook in de Klaas Engelbrechtspolder doen boeren en vrijwilligers veel moeite om de weidevogels op peil te houden. In dit artikel treft u een verslag aan van de ontwikkeling van weidevogels in deze polder, het werkgebied van de 'Weidevogelwacht Schipluiden e.o.' en de agrarische natuurvereniging 'Vockestaert'. Hiermee wordt het nut van zorgvuldige en langjarige monitoring van factoren die voor weidevogels van belang zijn geïllustreerd.

In de loop van de jaren tachtig van de vorige eeuw werd duidelijk dat landbouwactiviteiten een zeer belangrijke factor

waren bij de achteruitgang van weidevogels. De schijnwerper werd daarbij vooral gericht op het sneuvelen van

legsels als gevolg van landbouwkundige activiteiten, zoals beweiden en maaien. Het beschermen van legsels door boeren en vrijwilligers, onder de noemer vrijwillige weidevogelbescherming, leek een goede aanpak om dat verlies van nesten en jongen te beperken. Daarom besloot Landschapsbeheer Zuid-Holland in 1981 om vrijwillige weidevogelbescherming te stimuleren in de provincie. Men richtte de werkgroep Weidevogels op en ging lokale groepen ondersteunen door voorlichtings- en beschermingsmateriaal ter beschikking te stellen.

Vijf personen kwamen in het winterseizoen 1981-'82 in Schipluiden bij elkaar om over weidevogels te praten: Aad van Paassen, boerenzoon en geboren in de Klaas Engelbrechtspolder, Fred van der Lans, Koos Roessen, Hans Vermeulen en Sam Berkhout. Ik had tijdens mijn studie biologie onderzoek gedaan aan weidevogels in Friesland en gezien hoe weidevogelbescherming, in Friesland 'nazorg', was georganiseerd. Dit onderzoek vond plaats bij de weidevogelwacht Stiens. Het onderzoeksproject stond onder leiding van wijlen Sjoerd Span, toen voorzitter van de Bond van Friese Vogelwachten (BFVW). De samenwerking per bedrijf tussen enkele vrijwilligers en de boer leek ook voor Zuid-Holland een goede opzet. Onder het motto 'Wat Friezen kunnen, moeten een paar Zuid-Hollanders toch

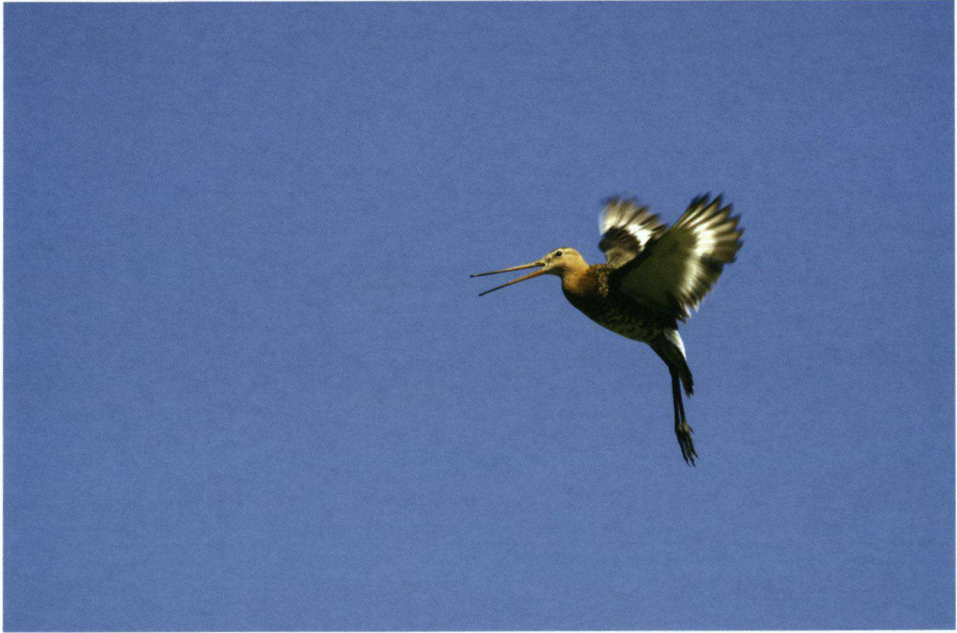
ook kunnen' besloten we de 'weidevogelwacht Klaas Engelbrechtspolder' op te richten. Alle boeren in de polder bleken direct bereid mee te werken. Bovendien vonden we voldoende vrijwilligers om de nesten op te zoeken bij alle boeren. Daarmee was de Klaas Engelbrechtspolder volgens de Ecologische atlas van de Nederlandse weidevogels (Beintema et al. 1995, blz. 187) het eerste gebied buiten Friesland waar georganiseerd aan nestbescherming werd gedaan. Helemaal waar is dat niet. Diverse Friezen en andere (ex-)kiewitseierenzoekers – waaronder ook boeren – deden op eigen houtje elders in Nederland al langer aan nestbescherming. Uniek was dat we het zoeken en beschermen van legsels in deze polder vanaf het begin geheel gebiedsdekkend hebben kunnen uitvoeren. Daarbij zochten we zoveel mogelijk (ook een goede zoeker vindt hooguit 90% van de nesten) alle legsels op en zo hielden we nauwkeurig de lotgevallen bij van die legsels, de landbouwkundige activiteiten en het weersverloop. De gegevens verwerkten we in het jaarverslag dat we verspreidden onder alle boeren en vrijwilligers. Naderhand bleek de coördinatie van weidevogelbescherming in Zuid-Holland het beginpunt van een sterke groei van de georganiseerde nestbescherming. Die nam, buiten Friesland, toe van 760 ha in 1982 tot 220.000 ha in 2007. Deze toename was

De Klaas Engelbrechtspolder

De Klaas Engelbrechtspolder ligt in Midden-Delfland tussen Schipluiden en het kerkdorpje 't Woudt. Uit onderzoek blijkt dat de polder al in de Romeinse tijd werd bewoond. Omstreeks de twaalfde eeuw is de polder ontgonnen. De bewoners vormden kavels en groeven sloten voor de afwatering. De afwatering vond plaats op de Gaag en op de Zijde die aan de west- en aan de zuidzijde van de polder lopen. Door de ontwatering is de polder ingeklonken en ligt het gebied inmiddels aanzienlijk lager dan de omringende wateren. In de polder liggen enkele idyllische plekken waarbij zeker het oude kerkhof achter het gerestaureerde kerkje van Hodenpijl genoemd mag worden. Bovendien hebben vijf van de in totaal veertien boerderijen in de polder de status van Rijksmonument.

Over de naamgeving van de polder: 'Aanvankelijk was de naam Klaas Engelbrecht – vermoedelijk een schout van het ambacht Maasland, waaronder Schipluiden tot 1570 viel – alleen verbonden met het polderdeel dat direct aan het dorp Schipluiden grensde. De rest van de polder droeg de naam Hodenpijsepolder. Rond 1900 werden beide namen door elkaar gebruikt. In het begin van de twintigste eeuw ging het Hoogheemraadschap van Delfland de naam van het kleinste deel van de polder voor de gehele polder gebruiken.'

De Klaas Engelbrechtspolder is een klei op veenpolder van 256 ha met diverse oude kreekruggen die voor een behoorlijke variatie in drooglegging zorgen. De gemiddelde drooglegging is 40 cm beneden maaveld. Rond de polder loopt een verharde weg, dan wel een fietspad. Sinds enkele jaren is het dwars door de polder lopende kerkepad 'de Voddijk' hersteld en buiten het broedseizoen van de weidevogels open voor wandelaars. Voor geïnteresseerden verwijzen we verder naar het boekje 'Historie en Landschap van de Klaas Engelbrechtspolder' uitgegeven door de vereniging 'Midden-Delfland is mensenwerk' (Bult et al.).

Alarmerende Grutto.

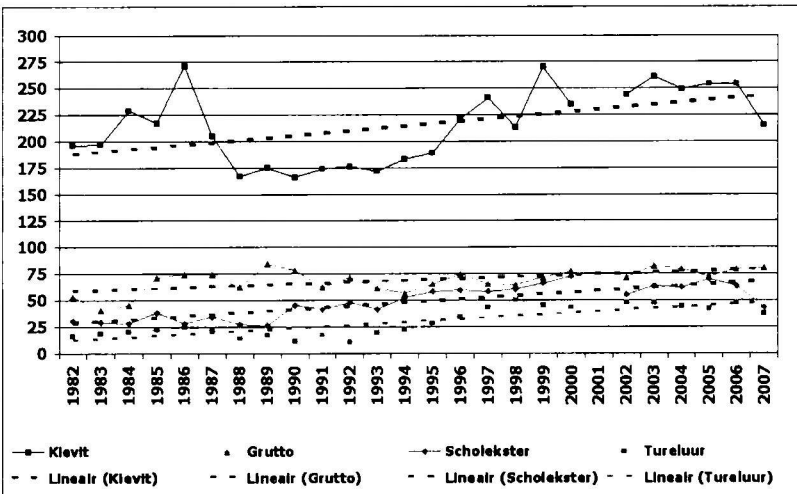
Foto: Aad van Paassen.

mede het resultaat van financiële impulsen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van de provincies die vanaf 1994 beschikbaar gesteld waren. De bestaande langdurige cijferreeks van legsels, uitkomstdata en landbouwgegevens van de Klaas Engelbrechtspolder geeft een boeiend inzicht in de ontwikkelingen van zowel de land-

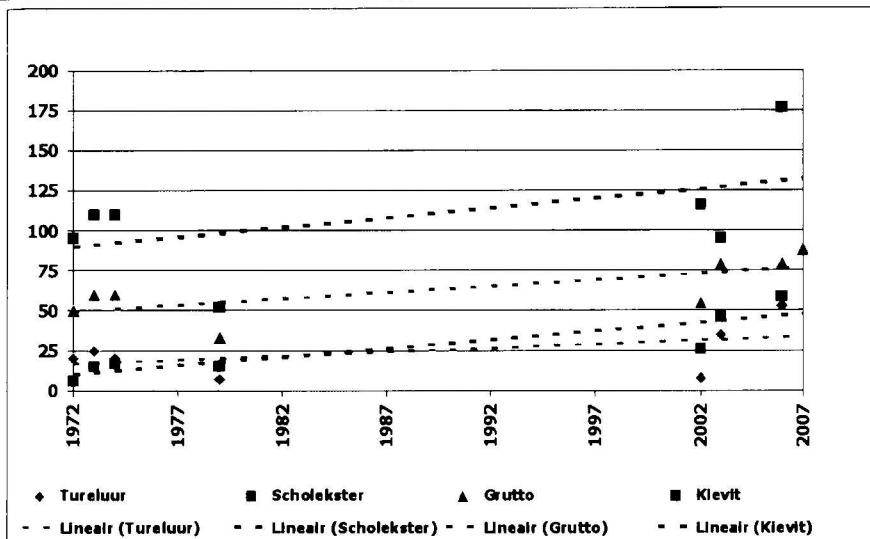
bouw als van een weidevogelpopulatie in een bijzonder fraaie Zuid-Hollandse polder.

Legsels

Het aantal door vrijwilligers en boeren gevonden legsels van Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster blijkt in de loop van vijftientig jaar langzaam gestegen

Figuur 1 - Aantal gevonden legsels van Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster in de Klaas Engelbrechtspolder 1982-2007.

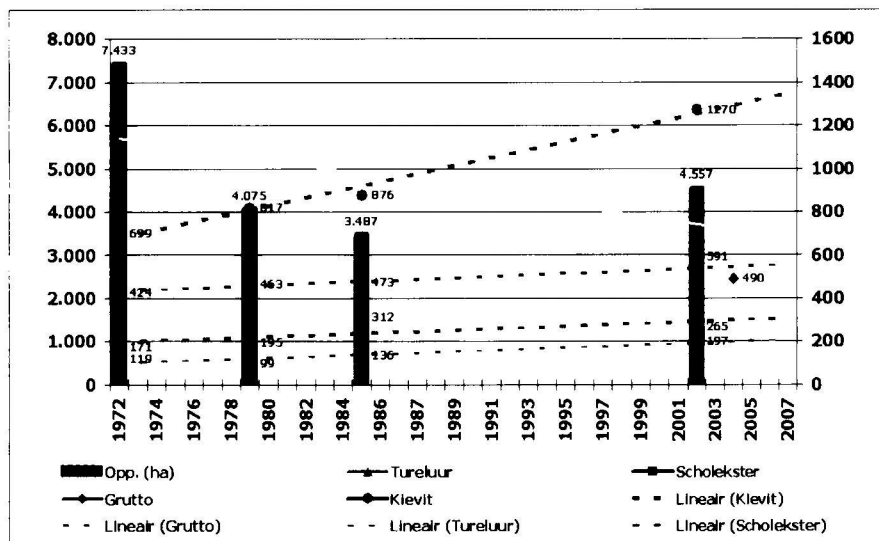
Figuur 2- Aantal broedparen van Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster in de Klaas Engelbrechts-polder 1972-2007.

te zijn: bij de Kievit van 200 naar 250, bij de Grutto van vijftig naar tachtig, bij de Tureluur van vijftien naar veertig en van de Scholekster van dertig naar vijftig (Figuur 1). In 2007 liggen de aantallen gevonden legsels iets lager dan de jaren daarvoor. De aantallen gevonden legsels van eendesoorten zoals Slobeend en Kuifeend zijn sterk wisselend maar ver-

tonen geen bepaalde trend. Het aantal gevonden legsels van de Zomertaling is gedaald. Ze worden echter nog altijd gevonden, zij het in lage aantallen. Dat geldt ook voor zangvogels zoals Veldleeuwerik, Graspieper en Gele Kwikstaart.

Broedparen

Tellingen van broedparen uit 1972, 1973,

Figuur 3 - Oppervlakte (ha) en aantal broedparen van Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster in Midden-Deilfand 1972-2004.

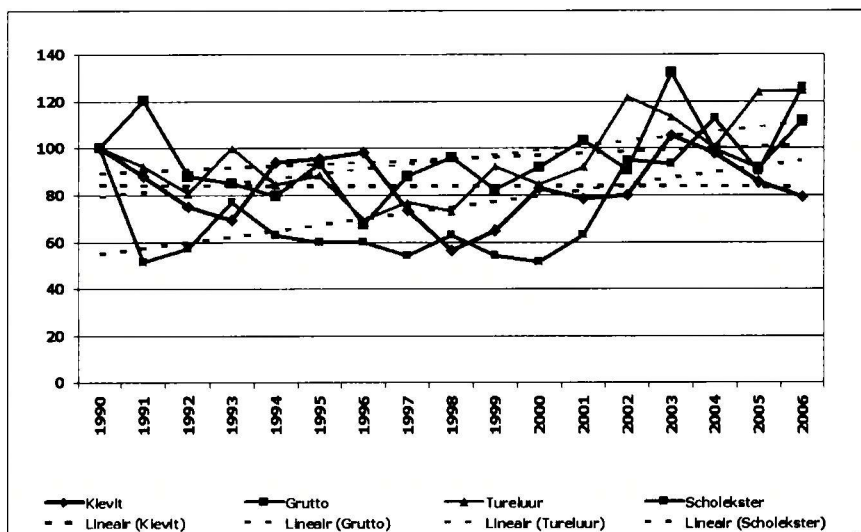

Alerte Gele Kwikstaart.

Foto: Aad van Paassen.

1974, 2002 en 2006 laten zien dat er in de Klaas Engelbrechtspolder bij Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster geen sprake is van achteruitgang. Bij deze soorten is zelfs een toename vastgesteld (Figuur 2). Dat blijkt ook te gelden voor heel Midden-Delfland ondanks een afname in oppervlakte in Midden-Delf-

land van 7.500 ha naar circa 5.000 ha (Figuur 3). Oorzaak van die afname is de omzetting van landbouwgrond in met name recreatiegebied en kassen in het kader van de herinrichting van Midden-Delfland. Deze ontwikkeling is nu bijna voltooid. Het aantal broedparen van weidevogels in Midden-Delfland, zoals

Figuur 4 - Index van Kievit, Grutto Tureluur en Scholekster op basis van vijf BMP-plots in Midden-Delfland 1990-2006 (bron: Provincie Zuid-Holland en Sovon).

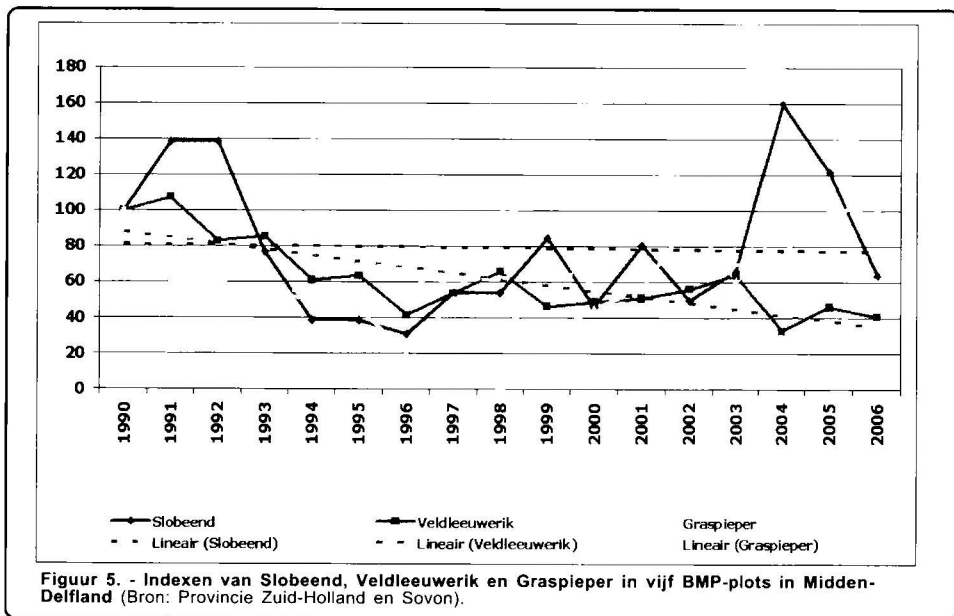
Bord bij plasdrasgebied langs de Woudseweg. Foto: Aad van Paassen.

Veldleeuwerik, Graspieper, Gele Kwikstaart en Zomertaling is wel sterk afgenomen in de afgelopen vijftig jaar. In de BMP-plots van de provincie Zuid-Holland en Sovon neemt de index bij de Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster in de periode 1990-2006 eerst af (Figuur 4). Vanaf 2000 vindt een toename plaats en ligt de index bij deze soorten weer rond de honderd. Bij de Veldleeuwerik ligt de index in 2006 op veertig, bij de Graspieper op honderd en bij de Slobeend op zestig. Bij deze laatste soort is de index

zeer variabel (Figuur 5).

Uitkomst en verlies

Het percentage (klassieke berekeningsmethode) uitgekomen legsels loopt op van 60% in 1982 naar 80% in 1991 en is daarna relatief stabiel rond de 80% tot 2005. In dat jaar zakt het uitkomstpercentage naar 70% om in 2006 weer uit te komen op 80% om in 2007 opnieuw te zakken naar net boven de 60%. De verliezen door predatie zijn, na aanvankelijk relatief hoog te beginnen rond de 20%,

Figuur 5. - Indexen van Slobeend, Veldleeuwerik en Graspieper in vijf BMP-plots in Midden-Delfland (Bron: Provincie Zuid-Holland en Sovon).

De karakteristieke bordjes van de vrijwillige weidevogelbescherming zijn op veel plaatsen te zien. Foto: Aad van Paassen.

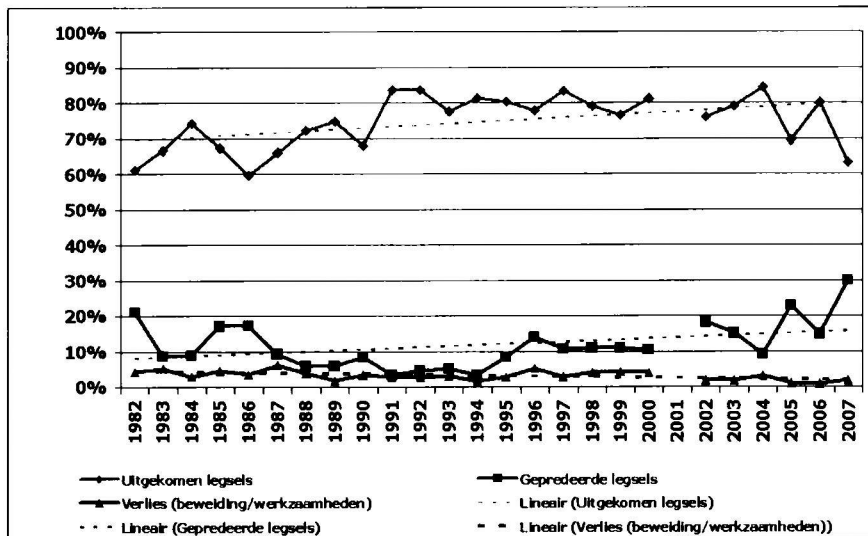

lange tijd stabiel rond de 10% of zelfs lager. Vanaf 2004 treedt een stijging op die resulteert in 30% predatie in 2007. Dat is relatief hoog, want het landelijk gemiddelde ligt op 16% (Figuur 6). Natuurlijk wilden we niet alleen weten hoeveel legsels er waren en wat het uitkomstresultaat was maar ook wanneer de legsels uitkwamen en welke variatie daarbij aanwezig was tussen de jaren. Daarbij leerden we al gauw dat er vroege jaren en late jaren waren met een verschil van één tot twee weken in de piek van het uitkomen van legsels tussen opeenvolgende jaren. In de Klaas Engelbrechtspolder is dat nauwkeurig bijgehouden van 1982 tot en met 1990 (Figuur 7). Door per

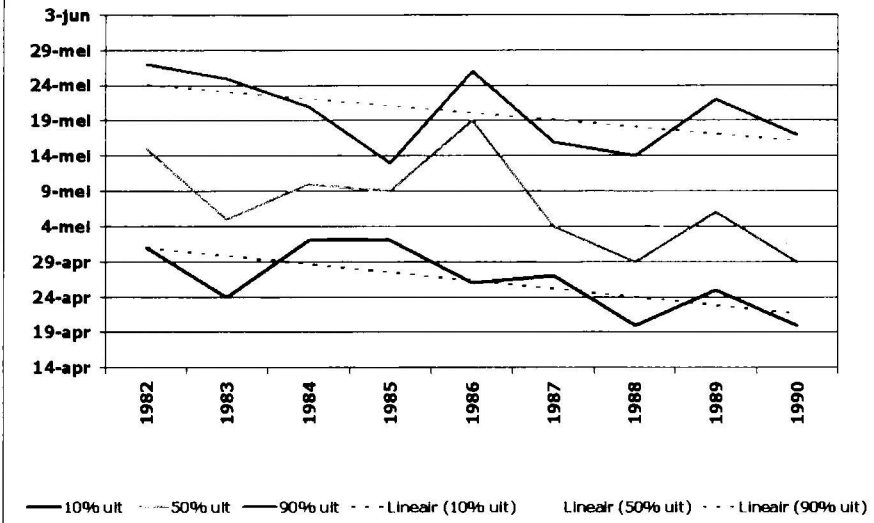
jaar de datum te berekenen waarop 25%, 50% en 75% van de legsels is uitgekomen en dat in een grafiek weer te geven, wordt duidelijk dat in dit gebied in de jaren tachtig van de vorige eeuw een vervroeging van het broeden van de Grutto heeft plaatsgevonden van tien tot veertien dagen. Bij de Tureluur lijkt dit in beperkte mate ook het geval te zijn. Dat is echter niet zo voor Kievit en Scholekster.

Alarmtellingen

Eind jaren tachtig ontstond er een discussie of er nog wel voldoende jongen vliegvlug werden. Om daar inzicht in te krijgen ontwikkelde de actiegroep Grutto

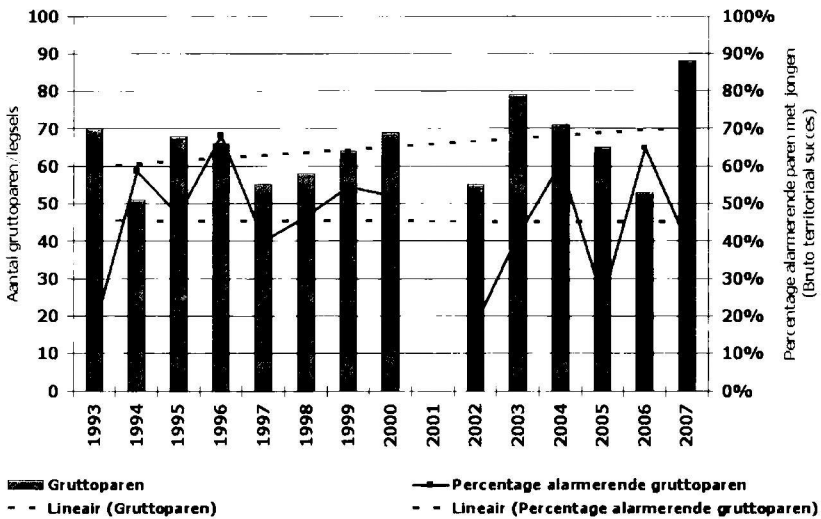
Figuur 6 - Percentage uitgekomen, gepredeerde en door landbouwactiviteiten gesneuvelde legsels in de Klaas Engelbrechtspolder 1982-2007.

Figuur 7 - Datum van 10%, 50% en 90% uitgekomen gruttolegsels in de Klaas Engelbrechtspolder 1982-'90.

begin jaren negentig de methodiek van alarmtellingen. Daarbij wordt eind mei een gebied systematisch geheel doorkruist en worden alle paren genoteerd die door het alarmerende gedrag laten zien dat ze op dat moment nog jongen hebben. Door dit aantal te vergelijken met het totaal aantal broedparen in het gebied wordt een indicatie verkregen van het percentage

broedparen dat er dat jaar waarschijnlijk in slaagt om jongen groot te brengen. Dit is met name goed te bepalen voor Grutto en Tureluur maar niet voor de andere soorten. We noemen dit tegenwoordig het Bruto Territoriaal Succes (BTS) (Nijland & Van Paassen 2007). Meestal is dit BTS een overschatting van de werkelijke reproductie, omdat ook na de alarmtelling de

Figuur 8 - Aantal broedparen van de Grutto en het percentage alarmerende gruttoparen eind mei in de Klaas Engelbrechtspolder 1993-2007.

Broedende Scholekster.

Foto: Aad van Paassen.

nodige paren hun jongen nog zullen verliezen. Maar de telling maakt wel duidelijk of het een slecht, matig of goed broedseizoen is.

De begrenzing van de Klaas Engelbrechtspolder door wegen, boerderijstroken en vaarten is zodanig dat de jonge weidevogels het gebied niet lopend kunnen verlaten. De alarmtelling wordt uitgevoerd op het moment dat de eerste gruttojongen vliegvlug worden zodat de jongen het gebied ook niet vliegend hebben kunnen verlaten. In deze polder is dat meestal de laatste week van mei.

Het BTS blijkt de afgelopen vijftien jaar te variëren van 16% tot 68%. Er waren dus slechte jaren (bijvoorbeeld 1993 en 2002), maar ook goede jaren (bijvoorbeeld 2006 maar ook 1996). Het gemiddelde over vijftien jaar is 45%. Het aantal gruttoparen (afgeleid van het aantal gevonden legsels, dan wel op basis van territoriumkartering) lijkt in deze periode stabiel tot licht toenemend te zijn (Figuur 8).

Maaien eerste snede

Door wekelijks een rondje te rijden rond de polder en daarbij te noteren op welke datum in die week een perceel voor het eerst was beweide of gemaaid, was het voor ons ook mogelijk om elk jaar op rij te

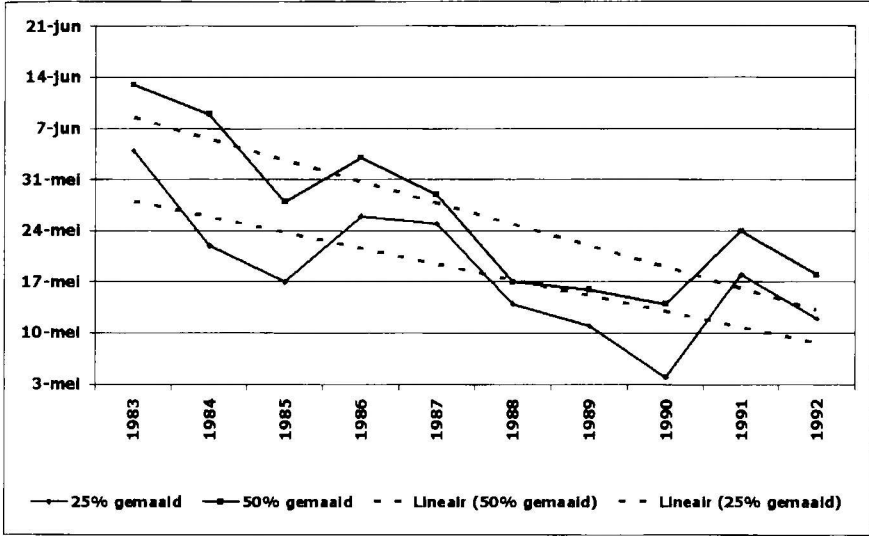
zetten hoe snel het maaien verliep.

Hierover zijn gegevens beschikbaar van 1983 tot en met 1992. De gemaaide oppervlakte eerste snede gras varieert in deze periode van 168 tot 212 ha van de in totaal 297 ha. Het aandeel maaien neemt in deze periode gestaag toe van 58% naar 67%.

Meest opvallend is dat in de periode 1983-'92 het maaien van de eerste snede gras in de Klaas Engelbrechtspolder met circa drie weken blijkt te zijn vervroegd (Figuur 9). Dat komt onder andere door een verandering in het winnen van gras als voer voor de koeien in de winter: meer kuilen en minder hooien. Maar daarnaast zullen ook lagere slooppeilen, grotere machines, meer kunstmest en 'last but not least' veranderende weersomstandigheden hieraan hebben bijgedragen.

Contracten weidevogelbeheer

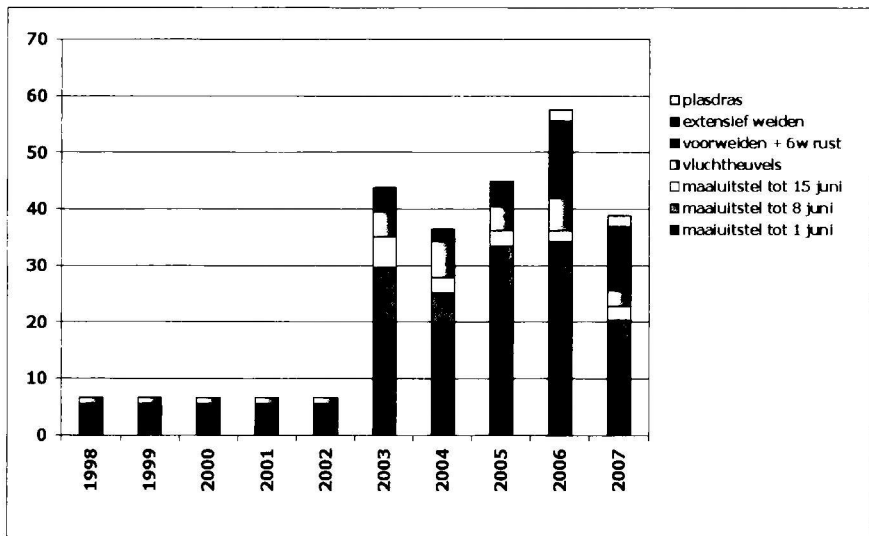
Boeren kunnen vanaf 1975 overeenkomsten sluiten met de rijksoverheid voor het aanpassen van graslandbeheer gericht op botanische waarden, dan wel op weidevogels. In de Klaas Engelbrechtspolder zijn sinds eind jaren negentig 6-jarige beheerovereenkomsten voor uitstel van maaien afgesloten op een oppervlakte van circa 6 ha. Door de projecten 'Nederland

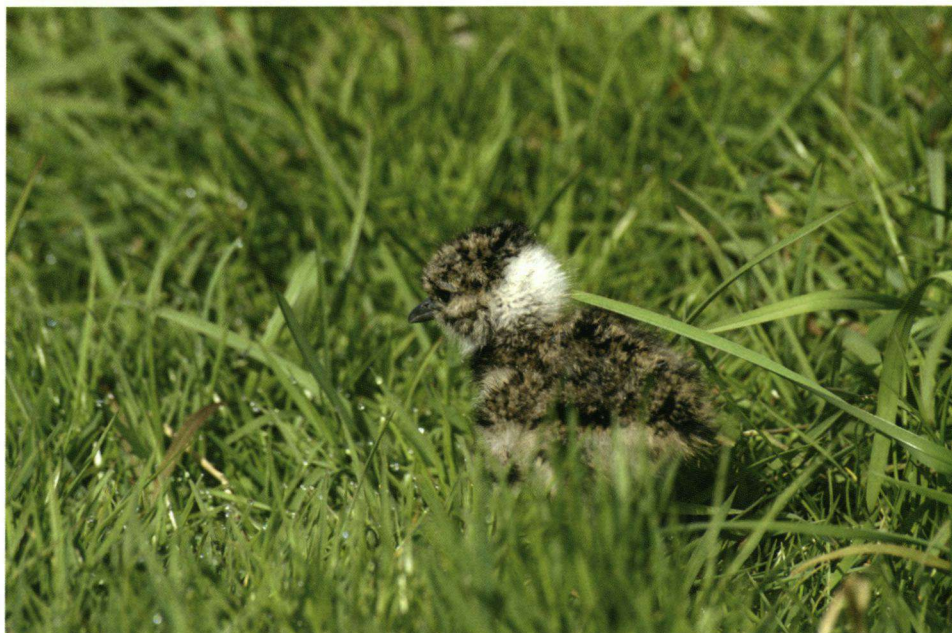
Figuur 9 - Datum van 25% en 50% gemaaide oppervlakte eerste snede in de Klaas Engelbrechtspolder 1983-'92.

Gruttoland' (2003-'05) en 'Verbetering Mozaïekbeheer' is dat areaal toegenomen tot bijna 60 ha in 2006 (Figuur 10). De toename van de animo voor contracten komt vooral door de mogelijkheid van het afsluiten van 1-jarige overeenkomsten in beide projecten. Met 1-jarige beheerovereenkomsten is het mogelijk om flexibel in te spelen op de actuele situatie in dat jaar.

Dit spreekt boeren veel meer aan dan 6-jarige beheerovereenkomsten, omdat de weidevogels dan mogelijk zijn verhuisd naar andere percelen. Flexibiliteit van de inzet van beheerovereenkomsten gekoppeld aan de effectiviteit daarvan voor weidevogels zijn kernbegrippen voor het weidevogelbeheer van de toekomst. Daarbij is ook een steeds breder spectrum

Figuur 10 - Oppervlakte beheerovereenkomsten in de Klaas Engelbrechtspolder 1998-2007.

Jonge Kievit.

Foto: Aad van Paassen.

van beheermaatregelen beschikbaar gekomen.

Conclusies

Conclusies zijn:

- het aantal gevonden legsels van de vier algemene soorten weidevogels is in de Klaas Engelbrechtspolder in de periode 1982-2007 toegenomen;
- het aantal broedparen van de vier algemene soorten weidevogels in de Klaas Engelbrechtspolder is in de periode 1972-2006 toegenomen. Dit geldt ook voor heel Midden-Delfland ondanks een afname van het aantal hectares open weidegebied. Andere soorten zoals Veldleeuwerik en Zomertaling zijn licht tot sterk afgenomen;
- het uitkomstresultaat van de gevonden legsels is hoog (70%-80%), maar de laatste jaren vindt een toename van predatie plaats;
- het uitkomen van gruttolegsels in de Klaas Engelbrechtspolder is in de periode 1982-'90 ruim tien dagen vervroegd. Ook bij de Tureluur is sprake van een vervroeging maar deze is minder sterk. Bij Kievit en Scholekster is dit niet het geval;
- het percentage gruttoparen dat (vermoedelijk) jongen grootbrengt, varieert sterk in de periode 1993-2007 en

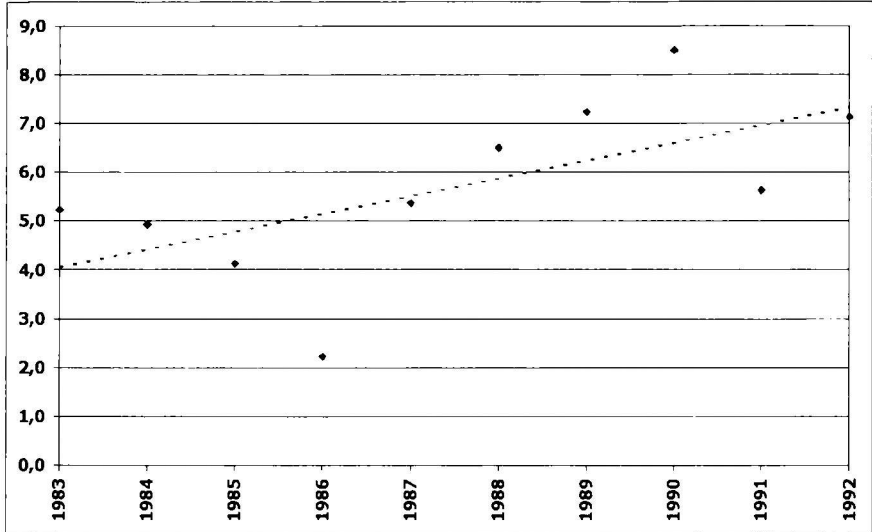
is gemiddeld 45%, dat lijkt voldoende om de populatie op peil te houden;

- het maaien van de eerste snede gras is in de Klaas Engelbrechtspolder in de periode 1983-'92 circa twintig dagen vervroegd.

Bord van Nederland Gruttoland bij de Woudhoeve.

Foto: Aad van Paassen.

Figuur 11 - Gemiddelde temperatuur weerstation Rotterdam van februari-april gedurende de jaren 1983-'92 (bron: KNMI).

Het aandeel maaien van de eerste snede (ten opzichte van weiden) is met 10% gestegen; de oppervlakte met beheercontracten is dankzij projecten rond mozaïekbeheer sterk toegenomen en bijna 20% van de totaaloppervlakte van de polder.

Resumerend mag worden gesteld dat de

vier algemene soorten weidevogels zich in de Klaas Engelbrechtspolder en ook in heel Midden-Delfland goed hebben weten te handhaven. Dit ondanks een grote afname in oppervlakte open weidegebied in heel Midden-Delfland en een beperkte afname in de Klaas Engelbrechtspolder. Andere soorten zoals de Veldleeuwerik zijn sterk afgenomen. Opvallend is verder

Weidevogeluitkijktoren op de Woudhoeve.

Foto: Aad van Paassen.

Uitwerken van de gegevens van een alarmtelling.
Foto: R. van Paassen.

dat er enkele grote veranderingen zijn opgetreden: een vervroeging van het maaien en een vervroeging van het uitkomen van gruttolegsels. Hieraan ligt niet alleen een veranderde graswinningsmethode maar ook de warmere voorjaren ten grondslag.

Discussie

De voor dit artikel gebruikte gegevens zijn grotendeels verzameld door vrijwilligers. Met name in de periode 1982-'93 zijn het veelal dezelfde ervaren vrijwilligers geweest. Het gaat verder om één gebied dat elk jaar gebiedsdekkend is afgezocht. Dat geeft voor de resultaten een grote meerwaarde.

Een aantal aspecten is niet over de hele periode gedetailleerd bijgehouden. Dat komt omdat zulke intensieve monitoring een grote inspanning vraagt van vrijwilligers. Dat is ook hier de reden dat enkele aspecten vanaf 1992 niet meer in de rapportages terugkomen.

Ten aanzien van de verrassende vervroegingen van maaien en van uitkomen van gruttolegsels leek het aannemelijk dat niet alleen veranderingen in waterpeil en landbouwkundige ontwikkelingen een rol hebben gespeeld maar ook weersomstandigheden. Daarom is op basis van weersgegevens van het KNMI-station te Rotterdam de gemiddelde temperatuur over de maanden februari tot en met april in de periode 1982-'92 op rij gezet (Figuur 11). Die blijkt in die periode en met name vanaf 1985 ruim drie graden te

zijn gestegen. Gevoegd bij factoren zoals een lager slootpeil zou dat oorzaak kunnen zijn van het eerder opwarmen van de bodem waardoor de bodemfauna (regenwormen) zich sneller ontwikkelt, de Grutto eerder in conditie is om eieren te leggen en waardoor eieren vroeger in het jaar uitkomen. Doordat ook de bemesting toeneemt wordt de grasgroei nog meer vervroegd. Het maaien wordt daarnaast ook vervroegd doordat er steeds meer wordt gekuild (minder gehoooid) en de machines groter en sneller worden. Onduidelijk is waarom de vervroeging in het uitkomen van legsels niet terug te vinden is bij Kievit en Scholekster. Goed om te weten is dat de Grutto heeft gereageerd op hogere voorjaarstemperaturen en vroeger is gaan broeden. Dat geeft de hoop dat de Grutto minder de neiging zal hebben Nederland te verlaten als gevolg van het warmer worden van het klimaat dan de Klimaatatlas ons voorspiegelt. Het is echter niet duidelijk tot hoever het aanpassingsvermogen van de Grutto hierin reikt.

Tot slot

De ontwikkeling bij weidevogels in Midden-Delfland wijkt af van de landelijke trend en kan met name zijn oorzaak hebben in het feit dat het agrarisch beheer in het gebied mede dankzij nestbescherming voor weidevogels de afgelopen jaren voldoende mogelijkheden heeft geboden om de populaties op peil te houden. Het is waarschijnlijk echter ook

sterk beïnvloed door de pas recent voltooide herinrichting in het kader van de Reconstructie Midden-Delfland. Hierdoor hebben veel agrarische bedrijven in het gebied mogelijk nog niet die intensiveringsslag gemaakt die elders in Nederland wel heeft plaatsgevonden. Komende jaren zullen laten zien hoe de bedrijven zich zullen ontwikkelen. De aantrekkelijke melkprijs stimuleert een verdere intensivering. Dat kan onder andere resulteren in veel herinzaai met eenvormig Engels raaigras, waardoor nu

nog aanwezige kruidenrijke percelen zullen verdwijnen. De animo voor weidevogels bij de boeren is echter groot. Dat stemt hoopvol, want zolang de beheervergoedingen alleen de opbrengst-derving vergoeden en de extra arbeid zullen de weidevogels het vooral van die grote animo moeten hebben. Hierin worden de boeren in Midden-Delfland enthousiast gesteund door een grote groep vrijwilligers en sponsors in het lokale bedrijfsleven.

■ A. van Paassen, Weidevogelwacht Schipluiden en Maasland/Landschapsbeheer Nederland, Ruys de Beerenbroucklaan 44, 1181 XT Amstelveen, (020) 641 25 48, e-mail: a.van.paassen@wanadoo.nl.

LITERATUUR:

Actiegroep Grutto (1995): Een aanzet tot het bepalen van het broedsucces van de Grutto. *het Vogeljaar* 43(3): 97.

Beintema, A., O. Moedt & D. Ellinger (1995): Ecologische atlas van de Nederlandse weidevogels, Schuyt en Co., Haarlem.

Uitgangspunten aanpak monitoring

In een gebied kan gekozen worden voor *intensieve monitoring*. Het is niet haalbaar en nodig om het hele werkgebied van een vrijwilligersgroep/agrarische natuurvereniging intensief te monitoren met betrekking tot alle aspecten rond weidevogels. Kies een deel, voer daar intensieve monitoring uit en bekijk jaarlijks of en zo ja welke bevindingen vertaalbaar zijn naar andere delen van het werkgebied. De eisen die aan zo'n monitoringgebied gesteld mogen worden, zijn:

- medewerking ten aanzien van weidevogelbeheer van zoveel mogelijk boeren en (indien aanwezig) van de reservaatbeheerder zodat het geplande beheer voldoende zekerheid geeft om weidevogels met succes jongen groot te laten brengen;
- medewerking ten aanzien van de intensieve monitoring van alle boeren en (indien aanwezig) van de reservaatbeheerder;
- medewerking van enthousiaste en zorgvuldig registrerende vrijwilligers;
- omvang van het gebied tussen 200 en 1.000 ha;
- minimaal 75 broedparen weidevogels per 100 ha waarvan 50 broedparen kritische soorten;
- natuurlijke grenzen (het gebied is een geografische eenheid) om zekerheid te hebben dat de jongen uit de uitgekomen eieren niet lopend het gebied zullen verlaten (van belang bij alarmtellingen);
- zicht op duurzaamheid van het beheer (geen acute plannen voor woningbouw, etc. en voldoende agrarische bedrijven met toekomstperspectieven).

Onder intensieve monitoring verstaan we registratie van:

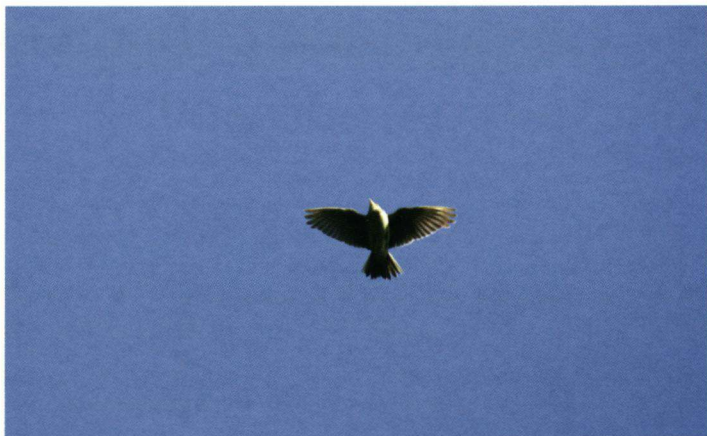
- het aantal aanwezige broedparen door parentellingen (via BMP-tellingen, dan wel alarmtellingen);
- het uitkomstresultaat van legsels door vastleggen van de lotgevallen van legsels;
- het broedsucces van weidevogels (c.q. opgroeisucces van kuikens) door alarmtellingen.

Tegelijkertijd vindt registratie plaats van:

- het weersverloop van maart tot en met juni;
- ruimtelijke ontwikkelingen door het vastleggen van veranderingen in het gebied;
- slootpeil door steekproefsgewijs op een beperkt aantal vaste plekken te meten in maart, april en mei;
- graslandgebruik door eenmaal per week een ronde door het gebied te doen;
- afgesloten beheercontracten en gemaakte beheerafspraken in een eventueel reservaat;
- predatorenaanwezigheid door van januari tot juli één keer per maand een ronde te maken.

Al deze gegevens gezamenlijk geven een goed inzicht in het broedsucces van weidevogels, de effectiviteit van de getroffen beheermaatregelen en de invloed van externe factoren op het broedsucces. Als het mogelijk zou zijn om te komen tot zo'n serie 'meetnetgebieden' in Nederland waar deze intensieve monitoring begeleid plaatsvindt, levert dat een aanmerkelijke meerwaarde op voor het inzicht in de ontwikkeling van de weidevogelstand en de mate van succes van het gerealiseerde beheer.

Zingende Veldleeuwerik.
Foto: Aad van Paassen.

- Bult, E. et al. (2007):** Historie en landschap van de Klaas Engelbrechtspolder.
Kleman, M. (2002): Weidevogelinventarisatie Midden-Delfland in 2002. Sovon-inventarisatierapport 2202/16. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
Landschapsbeheer Nederland (2007): Internetapplicatie Verwerken legselgegevens van weidevogels.
Nijland, F. & A. van Paassen (2007): Instructie alarmtellingen, Landschapsbeheer Nederland en Bureau N.
Paassen, H. van (1981): Enquête onder agrariërs in de Klaas Engelbrechtspolder.
Paassen, N. van, A. van Paassen & N. Praagman (2008): 25 jaar Weidevogelwacht Schipluiden en Maasland, Weidevogelwacht Schipluiden en Maasland, Schipluiden.
Vink, I., N. Praagman, N. van Paassen & A. van Paassen et al. (1982- 2007): Jaarverslagen Weidevogelwacht Schipluiden e.o..

Uitgangspunten aanpak weidevogelbeheer

Een *gebiedsgerichte integrale aanpak* van het weidevogelbeheer is noodzakelijk.

Weidevogelbeheer is geen zaak van boeren, natuurbeschermingsorganisaties of vrijwilligers alleen. Willen we weidevogels behouden dan zijn samenwerking en effectief beheer onontkoombare randvoorwaarden. Maar daarmee zijn we er niet. Als we van boeren vragen dat zij het graslandbeheer (tegen vergoeding) aanpassen ten behoeve van weidevogels, dan moeten we zorgen dat ook de andere randvoorwaarden gedegen zijn ingevuld. Dat betreft:

- instandhouding als agrarisch gebied: dus goede weidevogelgebieden vrijwaren van woningbouw, recreatie, waterberging, bedrijventerrein, etcetera;
- zorgen voor openheid: dus geen bos, geen bomenrijen door open gebieden, geen rietkragen, geen hoogspanningsleidingen, etcetera;
- zorgen voor rust: geen fiets- en wandelpaden midden door open gebieden en indien al aanwezig of onontkoombaar dan met beperkte openstelling;
- voldoende hoog (tussen -20 cm en -60 cm) slootpeil in dat deel van het gebied en in die periode van het jaar die voor weidevogels van belang zijn;
- een predatiedruk die het mogelijk maakt dat weidevogels – gegeven de ongrijpbare invloed van met name weersomstandigheden – gemiddeld voldoende broedsucces hebben om de populatie op peil te houden.

Indien aan deze randvoorwaarden is voldaan, bestaat er voor boeren, terreinbeheerders en vrijwilligers zekerheid dat hun inspanningen er wat toe doen. Indien dan ook de beheervergoedingen op het niveau liggen dat weidevogelbeheer een serieuze bedrijfsmatige overweging is voor boeren, mag van hen worden verwacht dat zij er als gebied voor zullen gaan. Dat betekent nog altijd dat niet alle boeren evenveel hoeven te doen in het op weidevogels gericht beheren van het grasland. Er is nu eenmaal verschil in animo voor weidevogels bij boeren. Boeren verplichten tot weidevogelbeheer zal contraproductief werken. De ideale situatie is dat boeren en vrijwilligers met de eventueel aanwezige terreinbeheerder gezamenlijk een weidevogelbeheerplan maken voor het gebied. De provincie geeft haar goedkeuring aan het plan door het vast te stellen. De boeren verenigd in de agrarische natuurvereniging (en waar met een reservaat aanwezig de terreinbeheerder) dienen bij de provincie een offerte in voor het uitvoeren van het in het weidevogelplan voorgestelde beheer. In het gebiedscontract tussen boeren (en indien met een reservaat in het gebied aanwezig ook de terreinbeheerder) en de provincie worden afspraken gemaakt voor een periode van tien jaar.